

Vlaanderen
is kwaliteitsvolle
omgeving

Beleidskader Ruimte voor biodiversiteit

Versie Voorontwerp

DEPARTEMENT
OMGEVING

vlaanderen.be/omgeving

INHOUDSTAFEL

1	Kansen en uitdagingen.....	3
2	Relatie met andere plannen	7
3	Visie, strategieën en actieprogramma.....	8
3.1	Ruimte voor robuuste en kwaliteitsvolle natuurkernen	10
3.1.1	218.000 ha bestemd natuur- en bosgebied	10
3.1.2	Een betere afstemming tussen bestemming en landgebruik	17
3.2	Versterken van natuurverweving en -verbindingen	24
3.2.1	80.000 ha bestemd met overdruk natuurverwevingsgebied	24
3.2.2	Realisatie van natuurverbindingen	27
3.2.3	Verminderen van versnipperingsknelpunten	28
3.3	Versterken van het groenblauwe netwerk en een ruimtelijk ecologische basiskwaliteit	29
3.3.1	Groenblauwe kansen in de bebouwde ruimte	29
3.3.2	Ecosysteemdiensten als kans voor land(schaps)bouwers	36
3.3.3	Ondersteunen van groenblauwe kansen	38
4	Overzicht van acties.....	40
4.1	Transformatie van het bestaande ruimtebeslag	40
4.2	Terugdringen bijkomend ruimtebeslag	40
4.3	Transformatie van de open ruimte	40

1 KANSEN EN UITDAGINGEN

Natuur en biodiversiteit zijn van onschatbare waarde voor Vlaanderen. Ze leveren vitale **ecosysteemdiensten** zoals bestuiving van gewassen, waterzuivering, luchtzuivering en klimaatregulatie en ons fysieke en mentale welzijn. Natuur en biodiversiteit beperken zich dan ook niet tot “de open ruimte”, ook binnen onze dorpen en steden zijn ze onmisbaar.

De **toestand van de biodiversiteit in Vlaanderen** is nog in de meeste gevallen ongunstig¹. Heidegebieden, duinen, moerassen en bossen in het bijzonder kennen een hoge versnipperingsgraad, waardoor deze ecosystemen extra kwetsbaar zijn voor verstoring. Voor soorten waarvan de populaties klein zijn, bestaat bovendien het risico dat de genetische diversiteit achteruitgaat waardoor ze minder bestand zijn tegen ziektes en veranderende omgevingsomstandigheden. Het merendeel van de Europees beschermde habitats² en soorten³ haalt momenteel niet de gunstige staat van instandhouding. Niet alleen door een hoge versnipperingsgraad, maar door tal van drukfactoren, waaronder nutriëntenverrijking⁴.

Om de natuurdoelen te realiseren, zetten we in op **twee samenhangende sporen** die richting geven aan het biodiversiteitsbeleid in Vlaanderen:

- 1. De uitbouw van een robuust en samenhangend natuurnetwerk**, met voldoende grote en kwaliteitsvolle natuurkernen en functionele verbindingen;
- 2. Het breed toepassen van natuurgebaseerde oplossingen**, waarbij natuurlijke processen en ecosystemen worden ingezet om maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en tegelijk biodiversiteit te versterken.

Om tot een **robuust en samenhangend natuurnetwerk** in Vlaanderen te komen zullen bestaande kernen verder versterkt worden door een mix van acties zoals het onder passend beheer brengen, uitbreiding in oppervlakte, de realisatie van functionele verbindingen, tegengaan en wegnemen van versnippering,

De ontwikkelingsmogelijkheden voor biodiversiteit zijn divers en worden in sterke mate bepaald door de kenmerken van het fysisch systeem en de landschapsecologische context. Zo zijn niet alle natuurtypes overal realiseerbaar: bodem, hydrologie, nutriëntenstromen en reliëf bepalen welke ecosystemen zich duurzaam kunnen ontwikkelen.

Natuurgebaseerde oplossingen zijn maatregelen die **natuurlijke processen** en ecosystemen inzetten om uitdagingen aan te pakken, zoals wateroverlast, droogte, hittestress, biodiversiteitsverlies en

¹ Schneiders A., Alaerts K., Michels H., Stevens M., Van Gossum P., Van Reeth W. & Vught I. (2020). Natuurrapport 2020: feiten en cijfers voor een nieuw biodiversiteitsbeleid. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2020 (2). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

² Vanden Borre, J., Westra, T., Vandevoorde, B., Provost, S., Leyssen, A., De Saeger, S., Oosterlynck, P., Thomaes, A. & Carmen, R. (2025). Regionale staat van instandhouding voor de habitattypen van de Habitatrictlijn. Rapportageperiode 2019 - 2024. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2025 (71). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

³ Van Landuyt W., Verbist V., Baert K., Dekeukeleire D., De Knijf G., Gouwy J., Huysentruyt F., Leyssen A., Maes D., Onkelinx T., Packet J., Scheers K., Speybroeck J., van Doorn L., Thomaes A., Van Hecke F., Van Thuyne G., Wils C. (2025). Staat van Instandhouding (status en trends) van de soorten van de Habitatrictlijn. Algemene resultaten – rapportageperiode 2019-2024. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2025 (61). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel

⁴ Nutriëntenverrijking verwijst naar de toename van voedingsstoffen, zoals stikstof en fosfor, in het milieu. Dit kan leiden tot ecologische verstoringen, zoals eutrofiëring van waterlichamen en verruiging van natuurgebieden, waardoor inheemse plant- en diersoorten in het gedrang komen.

klimaatverandering. Natuurgebaseerde oplossingen of **nature based solutions** ⁵(NBS) geven ons vaak een duurzamer antwoord op maatschappelijke vraagstukken doordat ze meerdere uitdagingen tegelijk aanpakken en gericht zijn op een langleeftbaarheid. Ze zijn daarom de te verkiezen aanpak, al blijft (eventueel aanvullende) ‘grijze’ infrastructuur onvermijdbaar. Voorbeelden van natuurgebaseerde oplossingen zijn natuurlijke overstromingsgebieden, sponslandschappen, groene daken en gevelgroen, wadi’s, natuurvriendelijke oevers,

In dit beleidskader vertalen we de twee sporen in volgende **uitvoeringsgerichte strategieën**:

- Ruimte voor robuuste en kwaliteitsvolle natuurkernen
- Versterken van natuurverbindingen
- Versterken van het groenblauwnetwerk (o.a. door natuurverweving)

Het is niet evident in beeld te brengen over **hoeveel natuur** we vandaag beschikken. In recent onderzoek gaf het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek aan dat volgens de Biologische Waarderingskaart ongeveer 294.000 ha gekarteerd is als biologisch waardevol, waarvan 75.000 ha als heel waardevol. Deze cijfers geven wel geen info over de grootte van de gebieden (belangrijk voor de robuustheid van een natuurkern) en de cijfers niet overal even actueel omwille van ondertussen mogelijks opgetreden ecosysteemdegradatie, inventarisatiefouten of een verbetering wanneer een gebied onder passend beheer is gebracht. De landgebruikskaart geeft 273.400 ha (20% van Vlaanderen) weer voor wat betreft de categorieën bos (ca. 150.000 ha), “overige graslanden” (53.000 ha), moeras, struikgewas, water, braakliggend en duinen. Dit geeft echter enkel een indicatie van vlakvormige natuurlijke oppervlakten, maar niet over de punt- en lijnvormige natuurelementen, noch over de mate van bescherming, het beheer of de kwaliteit van deze gebieden.

Op dit moment valt 23% van Vlaanderen onder **beschermde gebieden**⁶. De oppervlakte onder **effectief natuurbeheer** bedroeg eind 2025 ca. 115.000 ha (8% van Vlaanderen)⁷. Maar ook hier betekent het niet dat het natuurareaal 8% noch 23% van Vlaanderen bedraagt. Europa streeft ernaar om minstens 30% van haar totale land- en zeegebieden wettelijk te beschermen tegen 2050. Het toont vooral dat het niet evident is om “natuur” noch “biodiversiteit” te kwantificeren. **Natuurlijke elementen** en groene structuren maken immers **deel** uit **van elk landgebruik en elke bestemming**. Een oppervlaktedoel voor natuur blijft echter wél zinvol wanneer het gekoppeld wordt aan de grootte van de beoogde natuurkernen en draagt bij aan een groter ‘landgebruik natuur’.

We realiseren de Europese doelen vervat in de kaderrichtlijn Water, de vogel- en habitatrichtlijn, de natuurherstel- en LULUCF-verordening. De implementatie zal gebeuren met aandacht voor en op maat van de voor Vlaanderen kenmerkende omgeving. Zo beschermen we ons tegen droogte, risico’s op natuur- en bosbranden, stijgende zeespiegel, wateroverlast, hittestress, Het realiseren van deze natuurlijke structuur draagt bij aan het realiseren van de waterzekerheidsdoelen van de Blue Deal (beveiligen tegen overstromingen en droogte), het PAS-stikstofsaneringsbeleid en de beleidsdoelstellingen voor herstel van natte natuur, veengebieden en hydrologisch herstel op landschapsniveau en vice versa. Het ruimtelijk beleid geeft mee uitvoering aan het realiseren van

⁵ “Solutions that are inspired and supported by nature, which are cost-effective, simultaneously provide environmental, social and economic benefits and help build resilience. Such solutions bring more, and more diverse, nature and natural features and processes into cities, landscapes and seascapes, through locally adapted, resource-efficient and systemic interventions.”

⁶ <https://www.vlaanderen.be/inbo/indicatoren/oppervlakte-beschermde-gebieden>, geconsulteerd op 19 mei 2026.

⁷ <https://www.vlaanderen.be/inbo/indicatoren/oppervlakte-met-effectief-natuurbeheer>, geconsulteerd op 19 mei 2026.

openstaande doelen van het Vlaamse beleid met betrekking tot het realiseren van een ecologisch netwerk (**Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN)**, **Integraal Verwevend en Ondersteunend Netwerk (IVON)**) en bestemd **bosuitbreiding**. Deze dragen op hun beurt opnieuw bij tot de realisatie van de Europese doelen.

De bestemmingsdoelen uit het RSV betrof 150.000 ha bestemd als natuurgebied en 53.000 ha bestemd als bosgebied. Begin 2026 was er 130.900 ha bestemd als natuurgebied en 46.400 ha als bosgebied, samen 177.300 ha natuur en bos. In de strategische visie wordt een totale doelstelling van **218.000 ha (203.000 ha + 15.000 ha) bestemd natuur en bos** vooropgesteld tegen 2040. De realisatie van deze doelstelling bouwt verder op de bestaande AGNAS-werking (afbakening agrarische en natuurlijke structuur). Dit vraagt om een versnelling van de AGNAS werking, de inzet van bijkomende instrumenten (cfr WORG-aanpak), diversiteit in acties (planologische ruil, voorbereidende landinrichtingsprojecten,...), enzovoort

Het realiseren van deze bestemmingsdoelstelling gaat gepaard met de verdere uitbouw van het **Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN)** waarvan momenteel (2024) 94.738 (76%) van de 125.000 ha reeds afgebakend is⁸ en de realisatie van 150.000 ha Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON). Daarvan wordt 70.000 ha als overdruk in agrarisch gebied aangeduid en minimaal 10.000 ha in andere bestemmingen. Vandaag (2025) is er reeds 5.290 ha natuurverwevingsgebied in overdruk aangeduid binnen de agrarische bestemming en 1.400 ha natuurverwevingsgebied in overdruk aangeduid in een andere bestemmingscategorie.

De meest recente bosinventaris schat de **bosoppervlakte** op ongeveer 152.600 ha⁹. Dit is een veelvoud van de 46.400 ha dat bestemd is als bosgebied¹⁰. Vlaanderen wil de bosoppervlakte tegen 2030 netto doen toenemen met 10.000 ha ten opzichte van 2019¹¹. Tot op vandaag (2026) is er circa 2.500 ha aan nieuw bos aangemeld in de bosteller¹². Er ligt dus nog een uitdaging om deze geplande bosuitbreiding te realiseren.

Binnen de bestemmingen natuur en bos komen er, net zoals in de andere bestemmingen, ook andere types landgebruik voor. Dit landgebruik is soms ondersteunend aan de bestemming (bijvoorbeeld in functie van beheer) of is onderdeel van bredere maatschappelijke doelen (onthaalpoorten, fiets- en wandelpaden, ...). Wel liggen er nog kansen om het type en de inrichting van het **landgebruik beter af te stemmen op de bestemming**.

Sinds 2019 stoten onze bodems en bossen meer koolstof uit dan ze opslaan¹³. Bestaande koolstofvoorraden moeten we beter beschermen, bijvoorbeeld door het beschermen, behouden en aanleggen van bossen en wetlands en door de omzetting van grasland af te remmen. Daarnaast is het nodig de koolstofopslag te verhogen via bebossing, vernatting, natuurinrichting, ontharding, aangepast bodembeheer en de aanplant van kleine landschapselementen zoals heggen en struiken.

⁸ <https://www.vlaanderen.be/inbo/indicatoren/oppervlakte-afgebakend-vlaams-ecologisch-netwerk>, geconsulteerd op 19 mei 2026.

⁹ <https://www.vlaanderen.be/inbo/indicatoren/oppervlakte-bos-in-vlaanderen> geconsulteerd op 19 mei 2026.

¹⁰ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/ruimteboekhouding-rsv>, geconsulteerd op 02 juni 2026

¹¹ Beleidsdoelstelling opgenomen in Regeerakkoord van de Vlaamse Regering (2019-2024) en (2024-2029).

¹² <https://www.bosteller.be>, geconsulteerd op 19 mei 2026. Meldingen door initiatiefnemers van plantacties.

¹³ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/broeikasgasemissies-en-opslag-door-landgebruik-veranderingen-landgebruik-en-bosbouw>

Naast de uitdagingen in de open ruimte ligt ook binnen de bebouwde omgeving een belangrijke opgave én kans voor biodiversiteit. **Groen in het bebouwde weefsel** – van parken en straten tot tuinen en kleinschalige landschapselementen – is belangrijk voor het fysieke en mentale welzijn en dragen tegelijk bij aan de biodiversiteit, verbindingen tussen natuur en bos in de open ruimte, klimaatregulatie, het minderen van de druk op kwetsbare natuurboskernen en waterbuffering. Tegelijk staat dit **groen onder druk**. Zo daalde de totale boomkruinbedekking in stedelijke omgevingen¹⁴ tussen 2018 en 2024 met ongeveer 1,9%, terwijl de totale verharding er tussen 2015 en 2023 met circa 2,6% toenam.

Daarbij is zeker ook **privaat groen** van belang. Ongeveer 73% van de woningen beschikt over een tuin. Tuinen nemen in Vlaanderen ongeveer 12% van de oppervlakte in en zijn daarmee lokaal vaak het belangrijkste aandeel van het beschikbare groen in de buurt¹⁵. Hoewel individuele tuinen meestal relatief klein en sterk gefragmenteerd zijn, bevatten ze gemiddeld een aanzienlijk aandeel vegetatie (ongeveer 57–71%)¹¹ en vormen ze samen een cruciale en fijnmazige groenstructuur binnen het bebouwde weefsel. Het versterken van groen, zowel publiek toegankelijk als privaat, in de bebouwde omgeving is daarom essentieel.

¹⁴ Binnen de Stedelijke Ecosysteemgebieden in Vlaanderen zoals bedoeld in het Natuurherstelplan (in opmaak)

¹⁵ Van der Linden, S., Van Valckenborgh, J., Strosse, V., & Somers, B. (2022). GARMON (Garden monitoring for urban green infrastructure). STEREO III-programma, Belgische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid.

2 RELATIE MET ANDERE PLANNEN

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen vormt het ruimtelijk integratiekader waarin doelstellingen, principes en acties uit sectorale (beleids)plannen ruimtelijk worden samengebracht en op elkaar afgestemd. Het BRV vervangt deze plannen niet, maar zorgt ervoor dat hun ruimtelijke implicaties consequent en gebiedsgericht worden doorvertaald richting ruimtelijke principes, afwegingskaders en planinstrumenten. Het BRV beoogt de nodige ruimtelijke context te voorzien om de uitvoering van de acties in andere sectorale plannen te realiseren. Voor het beleidskader biodiversiteit betekent dit dat beleidsdoelstellingen uit andere domeinen worden verankerd in keuzes over ruimtegebruik, bestemmingen en ruimtelijke inrichting, maar ook dat de ruimtelijke toestand een rol speelt in toekomstige sectorale plannen. Het beleidskader ruimte voor biodiversiteit staat niet op zichzelf. Het sluit aan bij verschillende beleidsinitiatieven waarmee de Vlaamse Regering de Vlaamse biodiversiteit en natuur wil behouden en versterken. De volgende plannen (niet exhaustief) zijn in het bijzonder relevant:

- De **Europese Natuurherstelverordening**: ter uitvoering van deze verordening wordt er in 2027 een eerste **Nationaal Natuurherstelplan** verwacht. De Europese **Vogelrichtlijn** en **Habitatrichtlijn** geven aan welke planten- en diersoorten, en welke natuurtypes extra beschermd dienen te worden.
- Nutriëntenbeleid: de **Programmatische Aanpak Stikstof** (PAS) en het **Mestactieplan** (MAP) beogen een vermindering van nutriëntenverliezen en emissies naar water en lucht, met aandacht voor kwetsbare natuur en waterlichamen. Voor wat betreft PAS zullen er, uiterlijk tegen 2030, ook inrichtingnota's opgemaakt worden.
- Met de **Vlaamse adaptatiestrategie** wil Vlaanderen een visie voor klimaatadaptatie in Vlaanderen ontwikkelen richting 2050, met een doorkijk naar 2100, en bouwen aan een veerkrachtige en robuuste natuur, die een belangrijke bijdrage levert in een klimaatbestendige regio. Het **LULUCF-actieplan** verduidelijkt hoe koolstofvoorraden in landgebruik worden beschermd en verhoogd, o.a. via het beschermen en uitbreiden van bestaande bossen, het behoud van natuurlijke graslanden en veengebieden. Zo draagt het landgebruik bij aan klimaatmitigatie. Het **Vlaamse Houtkantennplan** wil het houtkantennetwerk kwalitatief en kwantitatief versterken, zodat het functioneert als een biodiverse en klimaatrobuuste ruggengraat in het buitengebied.
- De Vlaamse Regering maakt tegen 2030 een **Bodemzorgplan** op om een gedeelde visie en gedragen acties te bekomen rond bodemzorg in Vlaanderen. Hierbij is de natuurlijke structuur één van de drie deelsystemen waarop gefocust wordt.
- De **Blue Deal** en de **Stroomgebiedbeheerplannen** (SGBP's) vormen samen de belangrijkste beleidskaders voor waterbeheer in Vlaanderen. Beide streven naar een robuust watersysteem dat als deel van het fysisch systeem de basis vormt voor de natuurlijke structuur.
- Het **Programma Meer Bos in Vlaanderen** heeft de ambitie om tegen 2030 10.000 ha extra bos (feitelijk landgebruik) te realiseren ten opzichte van 2019.

3 VISIE, STRATEGIEËN EN ACTIEPROGRAMMA

De strategische visie reikt een **samenhangend en richtinggevend kader** aan voor ruimtelijke keuzes, opgebouwd uit de ruimtelijke transformatieopgaves, het ruimtelijk kompas en het ontwikkelingsperspectief 'Vlaanderen in 2050'. De drie transformatieopgaves geven daarbij concreet invulling aan de noodzakelijke omslag in het ruimtegebruik: het transformeren van het bestaande ruimtebeslag (TO1), het terugdringen van het netto bijkomend dagelijks ruimtebeslag tot 0 ha/dag (TO2) en het versterken van een robuuste en samenhangende open ruimte (TO3).

Deze transformatieopgaves worden ondersteund door het ruimtelijk kompas, waarbij onder meer het fysisch systeem als ruimtelijk sturend principe centraal staat en ingezet wordt op groenblauwe structuren en kwalitatief ruimtegebruik. Voor biodiversiteit betekent dit dat de ontwikkelingsmogelijkheden sterk samenhangen met de lokale kenmerken van bodem, water en landschap

De strategieën in dit hoofdstuk positioneren het ruimtelijk beleid voor biodiversiteit binnen dit kader. Ze vertalen de transformatieopgaves en de ontwikkelingsprincipes uit het ruimtelijk kompas naar **concrete acties in een actieprogramma** met een **planhorizon** van ongeveer 10 jaar (2035).

De strategieën uit dit beleidskader dragen op verschillende manieren bij aan de realisatie van deze transformatieopgaves. Ze vertalen de algemene principes uit de strategische visie naar concrete acties en keuzes om biodiversiteit te beschermen en te versterken, zowel in de open ruimte als binnen het bestaande ruimtebeslag, met aandacht voor het herstel van landschappelijke structuren en processen.

De strategie rond **ruimte voor robuuste en kwaliteitsvolle natuurkernen (3.1)** draagt in de eerste plaats bij aan de transformatieopgave om te evolueren naar een robuuste open ruimte (TO3). Door in te zetten op voldoende en samenhangende natuur- en bosgebieden, het vergroten en herstellen van bestaande natuurkernen en het beter afstemmen van bestemming en landgebruik, wordt de basis gelegd voor grotere, veerkrachtige ecosystemen. Hierbij wordt vertrokken van de draagkracht en kenmerken van het fysisch systeem, zodat natuurontwikkeling aansluit bij de reële mogelijkheden van het gebied. Daarnaast draagt deze strategie ook bij aan het terugdringen van bijkomend ruimtebeslag (TO2) door het vrijwaren van open ruimte door het gericht herbestemmen van harde bestemmingen naar natuur of bos, wat tegelijk opportuniteiten biedt voor landschapsherstel.

De strategie **versterken van natuurverbindingen (3.2)** ondersteunt expliciet de transformatie naar een samenhangende en robuuste open ruimte (TO3). Door het voorkomen van nieuwe knelpunten, het verminderen van bestaande versnipperingsknelpunten en het realiseren van ecologische verbindingen wordt gewerkt aan een functioneel netwerk van natuurkernen, stapstenen en corridors. Deze verbindingen sluiten aan op de ruimtelijke en natuurlijke structuren van het landschap en versterken zo de uitwisseling tussen populaties en ecosystemen. Op die manier worden ecosystemen veerkrachtiger.

De strategie **versterken van het groenblauwe netwerk en de ruimtelijke ecologische basiskwaliteit (3.3)** speelt een belangrijke rol in de transformatie van het bestaande ruimtebeslag (TO1) door in te zetten op vergroening, ontharding en de integratie van groenblauwe structuren in bebouwde omgevingen. Hierdoor wordt het ruimtebeslag klimaatrobuuster en wordt de leefomgevingskwaliteit verhoogd. De groenblauwe dooradering doorheen het ruimtebeslag vormt ook een belangrijke verbinding tussen de natuur- en bosgehelen in de open ruimte. Samen met het groenblauwnetwerk in de openruimte ondersteunt het de transformatie naar een robuuste open ruimte (TO3).

Samen geven de drie strategieën uit dit beleidskader concreet invulling aan de drie ruimtelijke transformatieopgaves uit de strategische visie. Biodiversiteit wordt daarbij niet als een sectorspecifieke doelstelling benaderd, maar als een structurerende component van het ruimtelijk beleid, die bijdraagt aan een veerkrachtige, klimaatbestendige en kwalitatieve leefomgeving in Vlaanderen.

3.1 RUIMTE VOOR ROBUUSTE EN KWALITEITSVOLLE NATUURKERNEN

Natuur en bos zijn structuurbepalende elementen binnen de open ruimte. We zorgen voor een duidelijke **ruimtelijke verankering** van natuur- en bos(kern)gebieden via planologische bestemmingen, zodat hun behoud en verbetering op lange termijn verzekerd is.

Vlaanderen zorgt dat natuur en bos kunnen uitgroeien tot **robuuste, kwaliteitsvolle en duurzaam functionerende gehelen**. Daartoe zetten we in op het **behouden en vergroten** van bestaande natuur- en boskernen en maken actief ruimte vrij om deze verder te ontwikkelen ter realisatie van de Vlaamse en Europese natuurdoelen.

Dat doen we door het creëren van goede ruimtelijke condities zoals het voorzien in **voldoende ruimte** voor habitats, leefgebieden voor soorten en natuurlijke processen, we gaan (verdere) ruimtelijke **versnippering tegen** en stemmen het gebruik van de ruimte af op **de kenmerken van water, bodem en reliëf**, die bepalend zijn voor de mogelijke ontwikkeling van specifieke natuurtypes en ecosystemen. Dit betekent dat natuurontwikkeling prioritair gebeurt op locaties waar de landschapsecologische condities dit toelaten en ondersteunen.

Waar grotere heel waardevolle natuur- en bosclementen vandaag niet als natuur- of bosgebied bestemd zijn, maken we gerichte keuzes om deze gebieden te **beschermen via een herbestemming**. In dergelijke situaties streven we naar een betere afstemming tussen feitelijk gebruik en bestemming, met respect voor bestaande functies (o.a. recreatie) en met aandacht voor een evenwichtige ontwikkeling van onder meer industrie en landbouw. Daarnaast zetten we ook in op het **vergroten en verbeteren van bestaande natuur- en boskernen**.

Ontwikkelingen in de invloedssfeer van belangrijke natuurkernen stemmen we af op **de draagkracht van het fysisch systeem en de beoogde natuurwaarden** en stimuleren we richting **verenigbaar gebruik**.

3.1.1 218.000 ha bestemd natuur- en bosgebied

De **oppervlakte met de bestemming natuur of bos** is vandaag (2026) 177.300 ha en dient **toe te nemen tot 218.000 ha (203.000 + 15.000)** tegen 2040.

Deze vooropgestelde uitbreiding (in combinatie met de natuurverweving, zie 3.1.2) is noodzakelijk ter realisatie van **grotere aaneengesloten functionele gehelen**, de minimale structuurarealen¹⁶, de noodzakelijke buffering tegen externe invloeden, het hydrologisch herstel op landschapsniveau, ecologische verbindingen en voor het behalen van de instandhoudingsdoelen .

De EU-Vogel- en Habitatrichtlijn legt op om binnen het Natura 2000-netwerk habitattypes en soorten duurzaam in stand houden. De totale oppervlakte Natura 2000-gebied in Vlaanderen bedraagt 166.322 ha. Daarbinnen is zo'n 65.000 tot 80.000 ha kwaliteitsvol habitat aanwezig. Het Natura 2000-

¹⁶ <https://www.ecopedia.be/encyclopedie/minimum-structuur-areaal-msa>

3.1.1.1 Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur (AGNAS)

Niettegenstaande de doelstelling inzake bestemd agrarisch gebied ten opzichte van het RSV is verhoogd, blijven voor deze afbakeningsprocessen **herbestemmingen binnen de**

openruimtebestemmingen mogelijk, bijvoorbeeld van landbouw naar natuur of bos of van landbouw naar landbouw met overdruk natuurverwevingsgebied of een ruil tussen landbouw en natuur volgens huidig landgebruik wanneer deze in overeenstemming zijn met het gewenst landgebruik (zie 3.1.1.3). Dit in functie van de realisatie van de bestemmingsdoelstellingen voor het agrarisch-, natuur- en bosgebied tegen 2040.

Om de vooropgestelde bestemmingsdoelstellingen tijdig te realiseren is een **versnelling van de AGNAS-processen** noodzakelijk. Het tempo tot 2026 van herbestemming naar natuur- en bosgebied via deze processen bedraagt gemiddeld ongeveer 425 hectare per jaar. **Dit tempo werd opgevoerd en wordt minstens aangehouden op 1.500 hectare bos- of natuuraanduiding per jaar. Hiervoor wordt voornamelijk agrarisch gebied omgezet, waarbij gegarandeerd blijft dat 750.000 ha agrarisch gebied overblijft (+15.000 ha door omzetting van harde bestemmingen).** Bijgevolg zal er ook een versnelling zijn in de afbakening en herbevestiging van de agrarische gebieden en de aanduiding van 70.000 ha natuurverwevingsgebieden als overdruk binnen de agrarische structuur.

De afbakeningsprocessen van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur zijn cruciaal in het **realiseren van verschillende Vlaamse en Europese natuur- en biodiversiteitsdoelstellingen**. Ze creëren de goede ruimtelijke condities voor robuuste, kwaliteitsvolle en duurzaam functionerende natuurgehelen. Zo dragen ze bij aan het realiseren van de doelstellingen van ‘**Meer Bos voor Vlaanderen**’, met in eerste instantie de geplande bosuitbreiding van 10.000 ha tegen 2030. Ook na het behalen van deze doelstellingen zullen we verder inzetten op bosuitbreiding. Daarnaast dragen ze bij aan het voorzien in voldoende ruimte voor het realiseren van de **instandhoudingsdoelstellingen** en doelstellingen uit de **Europese Natuurherstelverordening**.

Versnelling zal gebeuren uiterlijk tegen 2030 door middel van volgende acties:

- Meer **capaciteit** beschikbaar maken voor GRUP-processen. De bestaande administratieoverschrijdende projectwerking wordt daarvoor versterkt. De verschillende sectorale programma's en instrumenten voor inrichting van deze gebieden worden daarbij op elkaar afgestemd.
- Naast het voorzien van de nodige budgetten voor opmaak van de Ruimtelijke Uitvoeringsplannen wordt wel onderzocht hoe de inzet van het instrument van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan kan worden **vereenvoudigd**, versterkt en versneld. Hierbij wordt in eerste instantie gekeken op welke manier de milieu-effectenbeoordeling eenvoudiger kan worden uitgevoerd, wanneer het gaat over het bestendigen van het huidige landgebruik. Daarbij wordt o.a. onderzocht of de uitgebreide effectenbeoordeling beperkter kan worden uitgevoerd wanneer het gaat over het bestendigen van het huidige landgebruik.
- Er wordt onderzocht hoe lokale coalities (zoals parkenbureaus) en landinrichtingsprojecten de herbestemmingsopgave kunnen voorbereiden en zodanig ook ondersteunen in overeenstemming met de AGNAS-visies. Daarnaast kan de tijdige inzet van flankerend beleid (ruilgronden) de herbestemmingsopgave ook versnellen.
- Er wordt ook onderzocht hoe het AGNAS-proces administratief kan vereenvoudigd worden i.f.v. een sneller proces.

ACTIE Verderzetten en versnellen AGNAS-proces

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m., Agentschap voor Natuur en Bos, Agentschap Landbouw en Zeevisserij, Vlaamse Landmaatschappij, Agentschap Onroerend Erfgoed, provincies, gemeenten en andere actoren C-AGNASwerking

3.1.1.2 Realiseren van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN)

Het realiseren van deze bestemmingsdoelstelling loopt samen met het realiseren van het **Vlaams Ecologisch Netwerk** (VEN) waar momenteel (2024) 94.738 (76%) van de 125.000 ha reeds gerealiseerd is. Het Vlaams Ecologisch Netwerk is een samenhangend en georganiseerd geheel van gebieden in de open ruimte waarin een specifiek beleid inzake het natuurbehoud, gebaseerd op de kenmerken en elementen van het natuurlijk milieu, de onderlinge samenhang tussen de gebieden van de open ruimte en de aanwezige en potentiële natuurwaarden wordt gevoerd. Het VEN omvat grote eenheden natuur (GEN) en grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO) waarbinnen natuur de hoofdfunctie is in een samenhangend en georganiseerd geheel van gebieden. De GEN en de GENO omvatten gebieden met een duidelijke samenhang en een voldoende aaneengesloten oppervlakte.

Grote eenheid Natuur (GEN)

Grote eenheden natuur zijn gebieden die hetzij natuurelementen over een oppervlakte van minstens de helft van het gebied bevatten, hetzij gebieden waarin een specifiek natuurelement met hoge natuurkwaliteit aanwezig is.

In grote eenheden natuur is het beleid gericht op de ruimtelijke ondersteuning van het behoud en de verdere ontwikkeling van de huidige biologische waarde. De ruimtelijke ondersteuning houdt minimaal ruimtelijke randvoorwaarden in voor het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de aanwezige ecotopen. Dit betekent concreet het behoud en de versterking van

- het niet-bebouwd karakter;
- het kenmerkend abiotisch milieu (bodem, reliëf, microreliëf en hydrografisch patroon);
- het kenmerkend biotisch milieu;
- de kenmerkende ruimtelijke relaties tussen een waterloop en de omgevende vallei.

Grote eenheid natuur in ontwikkeling (GENO)

Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling (GENO): dit zijn gebieden die één of meer van de volgende kenmerken vertonen:

- aanwezigheid van natuurelementen, verspreid over de oppervlakte van het gebied, waarvan de gezamenlijke oppervlakte echter kleiner kan zijn dan de helft van het gebied;
- aanwezigheid van belangrijke fauna- of floraelementen waarvan het voortbestaan moet worden ondersteund door de maatregelen inzake het grondgebruik;
- terreinen al dan niet door kunstmatige ingrepen tot stand gekomen, met belangrijke mogelijkheden voor natuurontwikkeling.

In grote eenheden natuur in ontwikkeling is het beleid gericht op de ruimtelijke ondersteuning van het behoud van de huidige biologische waarde en het herstel en de ontwikkeling van een hogere biologische waarde. De ruimtelijke ondersteuning houdt ruimtelijke randvoorwaarden in voor het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de aanwezige ecotopen. Verder houdt de ruimtelijke ondersteuning een gefaseerde omzetting in van het grondgebruik naar een gebruik dat het herstel en de ontwikkeling van de gewenste ecotopen toelaat. Dit betekent concreet het behoud en de versterking van

- het niet-bebouwd karakter;
- het kenmerkend abiotisch milieu (bodem, reliëf, microreliëf en hydrografisch patroon);
- het kenmerkend biotisch milieu;
- de kenmerkende ruimtelijke relaties tussen een waterloop en de omgevende vallei.

ACTIE Realisatie van Vlaams Ecologisch Netwerk

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. andere Vlaamse entiteiten, provincies en gemeenten

3.1.1.3 Ruimtelijk-functionele herbestemming (ruil) van grotere gehele landbouw- of natuurgebied

Het afbakenen van de gebieden van de natuurlijke structuur en de agrarische structuur moet gelijktijdig en op gelijkwaardige basis gebeuren, waarbij in uitzonderlijke en specifieke gevallen **ruilen van grotere gehelen mogelijk** is tussen de openruimtebestemmingscategorieën volgens onderstaande criteria.

- De herbestemmingen gebeuren via de AGNAS-werking en **dragen bij aan** het realiseren van de **gewenste natuurlijke en agrarische structuur**, zoals beschreven in de AGNAS-visies.
- Het gaat niet om punt- of lijnvormige infrastructuur, maar om **robuuste en grotere aaneengesloten gehelen** (>5 ha) die ruimtelijk-functioneel aansluiten bij bestaande aaneengesloten gehelen van de natuurlijke of agrarische structuur.
- De herbestemming mag de ruimtelijk-functionele samenhang van de natuurlijke en agrarische structuur niet verstoren door **geen landbouw- of natuursproeten te herbestemmen** binnen respectievelijk groene of agrarische bestemming
- De herbestemming mag de instandhouding van **gealloceerde habitat doelen** niet in het gedrang brengen, maar net faciliteren.
- Het gaat niet om gebieden die in het kader van de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur reeds herbestemd werden naar herbevestigd agrarisch gebied of natuur- en bosgebied.

Een herbestemming is doorgaans **niet aan de orde** als het gaat om kleine solitaire natuur- of bosfragmenten (<1 ha) die verweven voorkomen in het agrarisch gebied en deel uitmaken van het af te bakenen agrarisch gebied met overdruk natuurverwevingsgebied.

Wie: Departement Omgeving (trekker), Agentschap voor Natuur en Bos, Agentschap Landbouw en Zeevisserij, Agentschap Onroerend Erfgoed, provincies en gemeenten, ...

Wie: Departement Omgeving

ACTIE Ontwikkelen van een interbestuurlijk financieringsmechanisme (ter vervanging van het Lokaal Bouwshiftfonds) waarbij beschikbare middelen gericht en gefaseerd kunnen ingezet worden

Het herbestemmen van een deel van de **niet meer wenselijk te ontwikkelen harde bestemmingen naar een natuur en bos** vormt een belangrijke hefboom om de open ruimte te vrijwaren en grotere aaneengesloten gebieden te behouden of te versterken. Daarbij kijken we ook naar de kwaliteit van de betrokken gronden. Het gaat dus niet enkel om aaneengesloten gebieden, maar ook over de biologische kwaliteit of bosuitbreiding (randstedelijk groen, verbindingen of uitbreidingen van aanwezige kernen,...). Ook herbestemmingen in functie van het vrijwaren van bebouwing van landbouwgronden en het bouwvrij houden van overstromingsgevoelige openruimtegebieden kunnen mogelijks aanleiding geven tot een herbestemming.

Om een beter zicht te krijgen op de werklast en op de financiële implicaties van de herbestemmingen wordt een meerjarenprogramma opgemaakt en gerealiseerd voor de aanpak van nog niet ontwikkelde harde bestemmingen naar open ruimte. Alle mogelijke opties worden hierin onderzocht, dus ook het alsnog inzetten of herbestemmen naar economische bedrijventoneel.

ACTIE Opmaken van een meerjarenprogramma voor de aanpak van nog niet ontwikkelde harde bestemmingen naar open ruimte

Wie: Departement Omgeving i.s.m. andere Vlaamse entiteiten

In functie van het eenvoudiger kunnen bestendigen van gewenst **huidig landgebruik** zal de **decretale herbestemmingsaanpak verder uitgebreid worden** zoals het beter beschermen van gebieden met landbouw-, natuur-, of erfgoedwaarden. Hierbij zal de gekende toepassing van de aanduiding van Watergevoelige Open Ruimte Gebieden (WORG) als inspiratie dienen. Zo kunnen herbestemmingen van harde bestemming naar open ruimtebestemming in functie van het bestendigen van het huidige

landgebruik als onderdeel van een aaneengesloten landbouwlandschap, het bouwvrij houden van openruimtegebieden of behoud van natuur- en bosgebieden mogelijk zijn. Vlaanderen tekent hiervoor een **procesaanpak** uit **waarin eigenaars, provincies en gemeenten betrokken worden**. Elke herbestemming wordt bovendien aan een openbaar onderzoek onderworpen.

ACTIE Uitbreiden en toepassen van de decretale herbestemmingsaanpak

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. andere Vlaamse entiteiten, provincies en gemeenten

3.1.2 Een betere afstemming tussen bestemming en landgebruik

3.1.2.1 Natuur en bos als hoofdgebruik in groene bestemming

Een **goed begrip en gedeeld begrippenkader van het feitelijk landgebruik in de open ruimte** is essentieel om beleidsmatig te kunnen sturen op de realisatie van doelstellingen voor landbouw, natuur en andere openruimtefuncties. Hiervoor is inzicht nodig in zowel het huidige feitelijk landgebruik als de veranderingen in dit feitelijk landgebruik (trends). Vandaag bestaat reeds een goed begrip van het feitelijk landgebruik voor het deel van de open ruimte dat gedekt is door **verschillende beschikbare databronnen**, maar ontbreekt een volledig en geïntegreerd beeld van het feitelijk landgebruik voor het deel van de open ruimte dat buiten deze databronnen valt.

Voor professioneel landbouwgebruik vormen de **verzamel aanvragen** de belangrijkste informatiebron. Voor gebieden onder feitelijk natuurbeheer bieden **natuurbeheerplannen** inzicht in het gevoerde beheer. Deze databronnen laten toe om een aanzienlijk deel van de open ruimte in kaart te brengen, maar dekken niet het volledige feitelijk landgebruik binnen de open ruimte.

Een deel van de open ruimte valt vandaag **buiten deze bestaande informatiebronnen** waardoor het **feitelijk landgebruik** hier **onvoldoende gekend** is. Het gaat onder meer om hobbymatig gebruikte graslanden, professionele landbouw die niet geregistreerd is via de verzamelaanvragen, natuurlijke gebieden met beperkte of nog onvoldoende gekende natuurwaarden, zonevreemde residentialisering en bedrijvigheid, en andere percelen waarvoor weinig informatie beschikbaar is over het feitelijk gebruik of beheer. Net in deze gebieden bevinden zich vaak belangrijke beleidsvragen rond het versterken van het professioneel landbouwgebruik, natuurontwikkeling of andere openruimtefuncties. Om beleidsacties beter te kunnen onderbouwen, de voortgang ervan op te volgen en kansen voor landbouw en natuur beter in beeld te brengen, is bijkomend inzicht nodig in dit minder gekende deel van de open ruimte.

De totale oppervlakte groene bestemming bedraagt vandaag (2026) 177.300 ha¹⁷. Binnen deze bestemmingen zijn er ook **andere types zonevreed landgebruik** aanwezig. Volgens de cijfers van 2025 gaat het over infrastructuur (ca. 6.000 ha), wonen (ca. 4.000 ha), recreatie (ca. 5.000 ha), bedrijvigheid (ca. 1.000 ha), overig bebouwde terreinen (ca. 1.000 ha) en overige (ca. 3.000 ha). Daarnaast bevindt zich binnen groene bestemmingen ongeveer 29.000 ha geregistreerd

¹⁷ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/ruimteboekhouding-rsv>

De oppervlakte onder **effectief natuurbeheer** bedroeg in 2025 ca. **115.000 ha**¹⁹. Er liggen dus nog kansen om het type landgebruik en de inrichting beter af te stemmen op de bestemming.

ACTIE Beter het feitelijk landgebruik binnen open ruimtebestemmingen in kaart brengen en blijven opvolgen in functie van de doelstellingen

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap voor Natuur en Bos en andere relevante entiteiten voor het betrokken landgebruik

Een deel van het **landbouwlandgebruik** vindt plaats **binnen de bestemmingen natuur en bos** (ca. 29.000 ha in 2025). De activiteiten van de landbouwers dienen in die bestemmingen uit te doven of ten dienste te staan van de tot doel gestelde natuurwaarde (IHD-doelstelling). Wanneer de activiteit vandaag nog niet is afgestemd, dient de landbouwer zijn activiteit daarop aan te passen, zo niet dient deze uit te doven. Via beheer dat afgestemd is op de bestemming kunnen landbouwers als landschapsbouwers bijdragen aan het **herstel van de ecologische waarden** in bestemd natuur- en bosgebied. Een voorbeeld hiervan is een extensieve begrazing in de winterbedding van rivieren waar de (al dan niet gestuurde) overstromingen plaatsvinden buiten het groeiseizoen. Specifiek ter bescherming van historisch permanente graslanden (HPG) wordt verder ingezet op de beschermingsmaatregelen ten aanzien van het scheuren en op handhaving. We zetten daarom ook in op het behoud van, de voor de biodiversiteit belangrijke, polderlandschappen.

²⁰ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/verharding-openruimtebestemmingen>

programma zet sterk in op ruimtelijke afstemming en synergie met andere beleidsprogramma's. Daarbij wordt gestreefd naar een efficiënte inzet van ruimte en het maximaliseren van ecosysteemdiensten zoals waterberging, koolstofopslag en klimaatadaptatie. Het programma natte natuur moet tegen 2030 alvast 20.000 ha natte natuur hersteld hebben en de kwaliteit van de bestaande natte natuur hebben opgekrikt. Ook na 2030 wordt verder ingezet op de toename en het herstel van natte natuur, bijvoorbeeld via ecohydrologisch herstel via de PAS werking. Ook bij het herbestemmen van niet langer gewenst te ontwikkelen harde bestemmingen naar een openruimtebestemming zal worden gezocht naar koppelkansen voor de realisatie van natte natuur. De Vlaamse Regering evalueert daartoe de doelstelling op basis van het programma Natte Natuur in opmaak door het Agentschap voor Natuur en Bos en bepaalt het verdere traject met een verderzetting van het ambitieniveau.

ACTIE Opmaken en uitvoeren van een meerjarenprogramma natte natuur

Wie: Agentschap Natuur en Bos i.s.m. Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid

ACTIE Realisatie van 20.000 ha natte natuur tegen 2030 (ten opzichte van 2021)

Wie: Agentschap Natuur en Bos (trekker), Vlaamse Landmaatschappij, Vlaamse Milieumaatschappij, Waterloopbeheerders, gebiedscoalities, provincies, gemeenten en terreinbeherende verenigingen

3.1.2.4 Publieke gronden in functie van openruimtedoelstellingen

Publieke gronden, zoals die van de Vlaamse overheid, provincies, gemeenten, OCMW's, kerkfabrieken en andere openbare instellingen, beslaan samen ongeveer **17% van de totale perceelsoppervlakte van het Vlaamse grondgebied**. De publieke gronden bevinden zich voor twee derde in een openruimtebestemming (landbouw, natuur, parkgebied). 41% heeft een groene bestemming, gevolgd door 25% landbouwbestemming. **Ongeveer de helft** van alle resterende OCMW gronden **ligt buiten het grondgebied van de overheidseigenaar**. We monitoren de dynamiek van publieke gronden voor beleidsmatig onderzoek en onderbouwing.

Omwille van de impact van publiek grondbeleid voor de open ruimte, **sensibiliseren we (lokale) openbare instellingen en besturen** hierover. Vanwege de vele uitdagingen die vaak de lokale schaal en bestuursgrenzen overstijgen, stimuleren we een **bovenlokale aanpak**, waarbij gemeenten samenwerken. Zo kan er binnen de **bovenlokale bouwshiftwerking** ingezet worden op kennisuitwisseling, afstemming en samenwerking tussen betrokken besturen, met als doel oplossingsgerichte strategieën te ontwikkelen voor het behoud en de duurzame inzet van publieke gronden.

Openbare instellingen hebben met hun gronden een **ongelooflijke troef** in handen om bij te dragen aan maatschappelijke doelen zoals lokale bos, natuur of beleving. We maken lokale openbare instellingen en besturen bewust van de kansen die hun grondbeleid heeft of kan hebben op de open ruimte, in het bijzonder wijzen we op de mogelijkheden binnen het instandhoudingsbesluit (art. 11) rond de opmaak van natuurbeheerplannen door administratieve overheden, en zoeken daarbij koppelkansen met lokale gebiedscoalities.

Parallel trachten we publieke gronden zo veel mogelijk in publieke handen te houden. Daarvoor werken we een mechanisme voor (bovenlokale) **grondtransactiecoördinatie** uit. Via regionale samenwerkingsverbanden kunnen publieke actoren de aan- en verkoop en ruil van gronden beter op elkaar afstemmen. Zo kan het huidige versnipperde gebruik evolueren naar een strategisch en regio-overschrijdend grondbeleid, waarbij ook open ruimte doelstellingen sterker worden meegenomen bij grondtransacties. Hierbij dient ook aandacht te worden besteed aan een mogelijke herziening van het Eredienstendecreet, die een sterke versnelling van het verlies van publieke landbouwgrond in handen van de erediensbesturen met zich zou kunnen meebrengen.

ACTIE Bewustwording van inzet van publieke gronden voor versnelde realisatie van bos en natuur

Wie: Vlaamse entiteiten, provincies, gemeenten, OCMW's, Kerkfabrieken en andere openbare instellingen

3.1.2.5 Een geïntegreerde en gedifferentieerde opgave

Gebiedsontwikkeling is de geïntegreerde, gebiedsgerichte en realisatiegerichte procesvoering waarbij partners de krachten bundelen om de gewenste ontwikkelingen vanuit maatschappelijke uitdagingen en opgaven effectief op terrein uit te voeren en zo de ruimtelijke kwaliteit van het gebied te vergroten. Gebiedsontwikkeling met Vlaamse regie richt zich per definitie dus steeds op **geïntegreerde uitdagingen en realisatie van de doelen**. Waar er vanuit Vlaanderen ook effectief aan de slag wordt gegaan, is dus afhankelijk van het voorkomen van meerdere (Vlaamse) uitdagingen in een gebied.

Vanuit Vlaanderen wordt inzake natuur en biodiversiteit via de geïntegreerde gebiedsontwikkeling (met Vlaamse regie) voornamelijk ingezet op volgende uitdagingen:

- Het verhogen van de veerkracht van **rivier- en beekvalleisystemen** om ruimte te creëren, de rivierdynamiek te herstellen, overstromingen te beheersen, meer vrijstromende rivieren te waarborgen en herstellen, natuurontwikkeling te stimuleren en met het valleisysteem verenigbare vormen van landbouw, bosbouw, recreatie en de winning van energie, water of delfstoffen faciliteren.
- Het realiseren en versterken van natuurnetwerken: het **Vlaams Ecologisch Netwerk**, het realiseren van het **Integraal Verwevend en Ondersteunend Netwerk** en **Natura 2000-netwerk**. De prioriteiten worden hiervoor afgestemd met de managementplannen en soortenbeschermingsprogramma's.
- De bescherming van het **kustmilieu**.
- Het inzetten van **grote infrastructuurprojecten als hefboom** voor het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit, het versterken van de ruimtelijke veerkracht en de open ruimte. Voorbeelden hiervan zijn T.OP Dender, Weerbare Westhoek, ...

We bieden vanuit Vlaanderen ondersteuning aan **gebiedsgerichte coalities** die samenwerken aan een evenwicht tussen landbouw, water, natuur en landschap in de open ruimte. Dit kan via verschillende initiatieven.

Wie: Vlaamse entiteiten die openruimteprocessen initiëren (Vlaamse Landmaatschappij, Vlaamse Milieumaatschappij, Agentschap voor Natuur en Bos, Agentschap Onroerend Erfgoed Departement Omgeving ...) en lokale partners

Op die manier is vandaag een **Vlaamse investeringsagenda voor de open ruimte** opgesteld. Deze investeringsagenda richt zich op een aantal prioritaire gebieden voor gebiedsontwikkeling in de open ruimte waarbinnen één of meerdere gebiedsgericht Vlaamse projecten ontwikkeld (kunnen) worden.

De Vlaamse natuur is onlosmakelijk verbonden met onze identiteit en ons maatschappelijk erfgoed. Vlaanderen kent momenteel 4 Nationale Parken (Hoge Kempen (Limburg), Bosland (Limburg), Brabantse Wouden (Vlaams-Brabant) en Scheldevallei (Oost-Vlaanderen & Antwerpen)) en de 5 Landschapsparken (Hart van Haspengouw (Limburg), Vlaamse Ardennen (Oost-Vlaanderen), Zwinstreek (West-Vlaanderen), Maasvallei (Limburg) en Grenzeloos Bocageland (Limburg)). Deze parken spelen een centrale rol in het behoud van ons landschap, onze natuur en biodiversiteit in blijvend evenwicht met bestaande bedrijven.

De nodige middelen voor een performante werking van de parken en regionale landschappen worden voorzien.

pagina 22 van 40

3.1.2.7 Realisatie 10.000 ha bijkomend bos tegen 2030

De meest recente bosinventaris schat de bosoppervlakte op ongeveer 152.600 ha. Dit is een veelvoud van de 46.400 ha die bestemd zijn als bosgebied maar zegt weinig over de grootte of kwaliteit van het bos. Vlaanderen wil de bosoppervlakte (landgebruik) tegen 2030 netto verder doen toenemen met 10.000 ha ten opzichte van 2019. Tot op vandaag (2026) is er circa 2.500 ha aan nieuw bos aangemeld in de bosteller. Er ligt dus nog een uitdaging om deze geplande bosuitbreiding te realiseren. De Vlaamse Regering evalueert deze doelstelling in 2030 en bepaalt het verdere traject met een verderzetting van het ambitieniveau.

Deze bijkomende bebossing zal bijdragen aan LULUCF (Land Use, Land Use Change and Forestry) en speelt zo een cruciale rol in het bestrijden van klimaatverandering. Door zorgvuldig beheer van landgebruik en bossen kunnen we de hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer verminderen en tegelijk de biodiversiteit beschermen.

Samen met de provincies, gemeenten en landeigenaren maken we werk van lokale Bosplannen om actief op zoek te gaan naar ruimte voor extra bos die uiteindelijk ook als bos zal bestemd worden. Op die manier streven we naar bijkomend bos in iedere gemeente.

ACTIE Realisatie 10.000 ha bijkomend bos tegen 2030 (ten opzichte van 2019)

Wie: Agentschap Natuur en Bos (trekker), Departement Omgeving, bosgroepen, burgers, provincies en gemeenten

3.2 VERSTERKEN VAN NATUURVERWEVING EN -VERBINDINGEN

Een **robuuste en ecologisch samenhangende natuur** in Vlaanderen vereist niet alleen voldoende ruimte voor het vergroten en verbeteren van natuurgebieden, maar ook ruimte voor het verweven van natuurwaarden en het verbinden van natuurgebieden.

In een dichtbebouwde en intensief ontwikkelde regio als Vlaanderen is het essentieel dat **natuurlijke elementen** niet enkel voorkomen in de afgebakende natuurgebieden, maar ook **verweven voorkomen tussen andere functies en landgebruiken**. Het belang van natuurverweving ligt in het versterken van de samenhang tussen natuur en andere functies. Zo kunnen ook landbouwgebieden, recreatieve domeinen, parken, tuinen en bedrijvenclusters een belangrijke ecologische rol vervullen. In de **natuurverwevingsgebieden** (overdruk), wordt de biodiversiteit verder ondersteund, worden ecosystemen versterkt en blijven tegelijk maatschappelijke functies zoals voedselproductie, recreatie en waterbeheer prioritair. Zo draagt natuurverweving bij aan klimaatadaptatie, landschapskwaliteit en leefbaarheid.

Functionele natuurverbindingen spelen een cruciale rol in het **verbinden van natuurgebieden** tot een robuuste en ecologisch samenhangende natuur en zijn onder meer van belang voor de migratie tussen de gebieden. De ligging en effectiviteit van natuurverbindingen zijn sterk afhankelijk van bestaande landschapsecologische structuren, zoals beekvalleien, bodemtypes en reliëf. Verbindingen worden daarom niet willekeurig ingepland, maar sluiten aan op deze structuren zodat ze ecologisch functioneel zijn. De verbindende natuurfunctie wordt vooral gedragen door het voorkomen van verschillende **kleinere ecologische stapstenen** (groendaken, tuinen, kleine bosjes, poelen, ...) en **lijnvormige groenblauwe elementen** (houtkanten, hagen, bermen, oevers,...). Door het behoud, herstel en de ontwikkeling van deze verbindende elementen kan een functionele verbinding ontstaan tussen grotere natuurgebieden.

Door sterk verspreide bebouwing, het intensieve landgebruik en het dicht netwerk van wegen, waterwegen en spoorwegen worden leefgebieden van soorten opgedeeld in kleinere, geïsoleerde fragmenten. Dit bemoeilijkt de migratie van soorten, beperkt genetische uitwisseling tussen populaties en vermindert het herstelvermogen van ecosystemen. Het **ruimtelijk beleid** zet daarom in op **(1) het vrijwaren van de open ruimte tegen verdere versnippering, (2) het verminderen van versnipperingsknelpunten en (3) het versterken van natuurverbindingen.**

Het **vrijwaren van de open ruimte tegen verdere versnippering** is een eerste belangrijke prioriteit om de huidige situatie minimaal te behouden. Ook voor de ecologische samenhang is het verminderen en stoppen van het bijkomend ruimtebeslag en verharding een fundamentele doelstelling. De hiertoe nodige acties werden reeds besproken in deel 3.1.1.4.

3.2.1 80.000 ha bestemd met overdruk natuurverwevingsgebied

Een deel van de natuur- en bosstructuur overlapt met andere bestemmingen. Daarom bestemmen we 80.000 ha van de 150.000 ha in niet-groene bestemmingen met de overdruk natuurverweving. Er wordt 70.000 ha van het agrarisch gebied gedifferentieerd met overdruk **natuurverwevingsgebied** en

minimaal 10.000 ha in een andere bestemmingscategorie tegen 2040. Binnen gebieden met overdruk natuurverweving is de natuur een evenwaardige functie aan de andere functies. Natuurverwevingsgebieden zijn onderdeel van de realisatie van het **Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk**, zoals voorzien in het Natuurdecreet.

3.2.1.1 70.000 ha agrarisch gebied met overdruk natuurverweving

Zo overlapt een deel van de natuur- en bosstructuur met de agrarische structuur en komt verweven voor binnen deze agrarische gebieden. Voorbeelden zijn overstromingsgebieden, beschermde weidevogelgraslanden en mozaïeklandschappen met verspreide, meestal kleinere natuurgebieden. Deze gebieden zijn bestemd voor beroepslandbouw, met dien verstande dat de instandhouding, de ontwikkeling en het herstel van de natuur, het natuurlijk milieu en de landschapswaarden toegelaten zijn. Binnen deze gebieden zijn de landbouw-, natuur- of bosfuncties nevensgeschikt. Vandaag (2026) is er ruim 5.000 ha natuurverwevingsgebied in overdruk aangeduid binnen de agrarische bestemming.

De natuurverweingsgebieden als overlap tussen de agrarische en natuurlijke structuur dragen bij aan de **differentiatie van het agrarisch gebied**. In natuurverweingsgebieden is het beleid gericht op de ruimtelijke ondersteuning van de verweving tussen de openruimte functies. De afbakening van de natuurverweingsgebieden in overdruk wordt opgenomen via het AGNAS-programma (zie 3.1.1.3). Deze verwevenheid kan verschillende doelen dienen:

- **Overgang:** Door de ligging van natuurverwevingsgebieden kunnen ze fungeren als overgangszones tussen kwetsbare natuurgebieden en aaneengesloten landbouwgebieden, woongebieden of industriegebieden.
- **Mozaïek:** In landschappen waar landbouw en natuur in een mozaïekstructuur naast elkaar voorkomen kan dit de ruimtelijke verwevenheid bestendigen en behoud van landbouw- en biodiversiteits-, en erfgoedwaarden verzekeren.
- **Functionele verweving:** In deze gebieden wordt daartoe ingezet op een sterke verweving tussen landbouwactiviteiten en natuurwaarden.

De ruimtelijke ondersteuning houdt **ruimtelijke voorwaarden** in voor het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de aanwezige en gewenste natuur-, landbouw- en erfgoedwaarden. Deze ruimtelijke kenmerken en onderdelen van het natuurverwevingsgebied zullen worden aangegeven in ruimtelijke uitvoeringsplannen. Dit betekent concreet het behoud en de versterking van:

- het niet-bebouwd karakter;
- het kenmerkend fysisch systeem (bodem, reliëf, microreliëf en hydrografisch patroon);
- de kenmerkende ecologische waarden zoals bocagelandschap, landschapselementen, ecologische corridors, ...
- de kenmerkende ruimtelijke relaties tussen een waterloop en de omgevende vallei.

ACTIE 70.000 ha agrarisch gebied met overdruk natuurverweving bestemmen tegen 2040 via de AGNAS werking.

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap Natuur en Bos, Vlaamse Landmaatschappij, Agentschap Onroerend Erfgoed en Agentschap Landbouw en Zeevisserij

ondersteuning van ecosysteemdiensten en de rol van agrobeheerplannen om de inpasbaarheid in een rendabel verdienmodel te realiseren.

ACTIE Operationaliseren van stimulerend beleid binnen natuurverwevingsgebieden.

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap Natuur en Bos, Vlaamse Landmaatschappij, Agentschap Onroerend Erfgoed en Agentschap Landbouw en Zeevisserij

3.2.2 Realisatie van natuurverbindingen

De **Vlaamse provincies** en regionale landschappen spelen een cruciale **regierol in het versterken van natuurverbindingen** door deze verbindingen te plannen, financieren en realiseren. Regionale Landschappen ondersteunen de realisatie van natuurverbindingen en groenblauwe netwerken via gebiedsgerichte samenwerking met eigenaars, landbouwers, provincies, gemeenten en natuurbeheerders. Zij doen dit voornamelijk door middel van:

- **Ruimtelijke Planning en Visie:** Provincies bepalen in hun Ruimtelijke Beleidsplannen (en eventueel in provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen (PRUP's)) waar ecologische verbindingzones moeten komen. Ze brengen natuurverbindingen in kaart.
- **Realisatie van Ecologische Verbindingszones:** Ze werken actief aan de versterking van biodiversiteit door o.a. het aanleggen van houtkanten, het openmaken van oude spoorlijnen voor fauna,
- **Ondersteuning van Gemeenten en provincies:** Gemeenten missen soms de kennis of middelen voor natuurbeleid. Provincies bieden ecologisch advies, begeleiding bij groenbeheer en data-ondersteuning.
- **Financiële Middelen en Subsidies:** Provincies investeren via subsidies in projecten van gemeenten, Regionale Landschappen en natuurverenigingen voor het aankopen en inrichten van natuurgebieden.
- **Beheer en Inrichting van Provinciedomeinen:** De provincies beheren eigen provinciedomeinen en waterwegen, waarbij ze inzetten op natuurontwikkeling en het verbeteren van de leefbaarheid.

ACTIE: Realisatie van functionele natuurverbindingen

Wie: Provincies en regionale landschappen

Het ‘**Ontwikkelingsperspectief Vlaanderen 2050**’, uit de Strategische visie, legt de basis om het **ecologisch netwerk van natuurverbindingen** verder vorm te geven. Voor de verdere verfijning van deze natuurverbindingen ondersteunt Vlaanderen de provincies, door provinciegrensoverschrijdend het door de provincies vast te leggen Vlaams Functioneel Ecologisch Netwerk (V-FEN) in beeld te brengen. Dit vertrekt vanuit de habitat- en leefgebieden van Europees beschermde soorten als harde natuurkernen en brengt de essentiële verbindingen in kaart die nodig zijn om deze functioneel te verbinden en zo te voldoen aan de Europese doelstellingen. Dit netwerk is gebaseerd op de belangrijkste ecosysteemtipes (bos, grasland, heide en moeras) en bijhorende paraplusoorten/soortengroepen, de manier waarop de soorten zich doorheen het landschap kunnen bewegen en een ‘least cost path analysis’ voor ontbrekende verbindingen.

Wie: Provincies (trekker) i.s.m. Departement Omgeving, Vlaamse entiteiten (Agentschap voor Natuur en Bos, Agentschap Wegen en Verkeer, Vlaamse Landmaatschappij, De Vlaamse Waterweg, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, departement Mobiliteit en Openbare Werken ... i.f.v. eigen initiatieven).

Bij de aanleg van nieuwe transportinfrastructuren wordt erover gewaakt dat er geen nieuwe versnipperingsknelpunten optreden of dat gelijktijdig via milderende maatregelen worden geremedieerd. Daartoe wordt ook reeds in de opmaak van eventueel voorafgaandelijke RUP's voldoende aandacht besteed.

Wie: Departement Mobiliteit en Openbare werken (trekker) en Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap Natuur en Bos en Infrabel

3.3 VERSTERKEN VAN HET GROENBLAUWE NETWERK EN EEN RUIMTELIJK ECOLOGISCHE BASISKWALITEIT

De groenblauwe dooradering is een **fijnmazig netwerk van natuurgebaseerde oplossingen doorheen de open en bebouwde ruimte** bestaande uit landschapselementen in de open ruimte (holle wegen, taluds, graften, houtkanten, wateroppervlaktes, rivier- en beekvalleien, bomenrijen, poelen, rietkragen ...) en uit natuurelementen in de bebouwde omgeving (natuur-, bos- en parkgebieden, natuurelementen zoals wegbermen, beken, tuinen, groendaken, gevelgroen ...). De effectiviteit van deze groenblauwe structuren hangt sterk samen met de onderliggende bodem- en watersystemen, maar ook met de inrichting en de onderlinge connectiviteit, die samen bepalen waar en hoe deze structuren kunnen functioneren.

De groenblauwe dooradering is het **sluitstuk van een robuuste natuurlijke structuur** in Vlaanderen. Ze speelt op een ander schaalniveau dan het netwerk van grote samenhangende natuurkernen en natuurverbindingen daartussen. Echter, alleen door in te zetten op ál deze schakels, kunnen we maximaal de natuurvoordelen (zoals bestuiving, bodemvorming, natuurlijke plaagbestrijding, water- en luchtzuivering, migratie en habitats voor soorten ...) benutten. Onderdelen van het groenblauwe netwerk worden gerealiseerd door **in elke ruimtelijke ontwikkeling**, op elk schaalniveau en in elk landgebruikstype hier aandacht voor te hebben. Zowel door de realisatie van bijkomend groen, als het bewaken van een verdere achteruitgang. Op die manier groeit stap voor stap het netwerk verder uit.

3.3.1 Groenblauwe kansen in de bebouwde ruimte

De transformatieopgave binnen bestaand ruimtebeslag zit hem ook in de nodige groenblauwe dooradering. Vergroening is geen bijkomstigheid, maar een integraal onderdeel van de ruimtelijke organisatie en ontwikkeling van de bebouwde ruimte. Deze structuren maken deel uit van een samenhangend ecologisch netwerk dat het bebouwde weefsel verbindt met de open ruimte. Elke inwoner komt op die manier dagelijks in contact met groen, natuur maakt er opnieuw deel uit van het alledaagse leven en de kwaliteit en klimaatrobustheid van de leefomgeving zijn merkbaar verhoogd. Door in woonkernen, bedrijventerreinen en lintbebouwing systematisch groenblauwe structuren te versterken, wordt de bebouwde omgeving **minder een barrière** en meer een functioneel onderdeel van het ecologisch systeem.

Bewoners ervaren hiervan **directe voordelen**. Groenblauwe ruimtes ondersteunen een actieve en gezonde levensstijl, bieden ruimte voor spel, ontmoeting en rust en dragen bij aan mentaal en fysiek welzijn. Ze dragen bovendien bij aan verkoeling, waterbuffering en luchtzuivering. In het bijzonder in dichtbebouwde en kwetsbare wijken, zal de impact van bijkomend groen het grootst zijn en de verbetering meest voelbaar voor alle inwoners. Door groen doordacht te versterken, komen de voordelen terecht waar ze het meeste verschil maken.

De leefomgeving is op die manier **beter aangepast aan een veranderend klimaat**. Groene en blauwe structuren zorgen voor verkoeling tijdens warme periodes, vangen water op bij intense neerslag en maken buurten beter bestand tegen droogte. Boomkruinbedekking en klimaatadaptief groen neemt

Deze ontwikkeling sluit aan bij **Europese ambities rond natuurherstel, klimaat en biodiversiteit**. Vlaanderen zet in op natuurgebaseerde oplossingen die bijdragen aan biodiversiteit, klimaatadaptatie en welzijn, en de druk op open ruimte en kwetsbare natuur verminderen.

ACTIE: Uitvoeren van de acties uit de Vlaamse bijdrage aan de doelen en verplichtingen uit artikel 8 van de Europese Natuurherstelverordening.

Wie: Vlaamse overheid, provincies, gemeenten en regionale landschappen

Een actief beleid voor groenblauwe dooradering vraagt een **gebiedsgerichte samenwerking op lokaal niveau**. Gemeenten nemen daarbij een belangrijke regierol op, in samenwerking met provincies, eigenaars, gebruikers (van kinderen tot volwassenen), middenveld, bedrijven en andere Vlaamse en lokale partners.

- Het aangrijpen van kantelmomenten
- Het actief plannen en herontwikkelen

Naast het stimulerend beleid om op vrijwillige basis de groenblauwe dooradering te realiseren, wordt er ook gekeken naar kantelmomenten zoals strategische projecten, vergunningsaanvragen of herinrichtingswerken (aanleg riolering of andere nutsvoorzieningen) om de realisatie van het groenblauwe netwerk te versterken. Op die manier kunnen we kostenefficiënt werken (de straat moet

toch 'onthard' worden voor de aanleg van de nutsvoorziening), zorgen we voor een toekomstgerichte heraanleg en kunnen we andere investeringen maximaal op vrijwillige basis laten gebeuren.

Ideale kantelmomenten voor kleinere ingrepen zijn **vergunningaanvragen of (her)inrichtingswerken**. Door gericht **voorwaarden** op te leggen, zowel aan de vergunning als in bestekken voor uitvoeringswerken, kunnen bestaande groenelementen behouden, versterkt en uitgebreid worden. Het behoud van bestaand groen wordt daarbij als uitgangspunt gehanteerd. Waar wel een verlies optreedt, wordt dit gecompenseerd in verhouding tot de maatschappelijke waarde van het groen, bij voorkeur gebiedsgericht.

Lokale overheden spelen hierbij een sleutelrol, aangezien zij als vergunningverlenende overheid in de bebouwde omgeving rechtstreeks sturen op ruimtelijke ingrepen én een belangrijke invloed hebben op de inrichting van het openbaar domein en het eigen patrimonium. Bovendien zijn zij het best geplaatst om de **concrete lokale behoefte aan groen te koppelen aan deze kantelmomenten**. Daartoe dient er ook een gebiedsgerichte visie te zijn zodat het voor burgers, investeerders en eigenaars duidelijk is hoe men kan bijdragen aan het groenblauwe netwerk.

Lokale overheden benutten daarbij actief kansen bij herinrichtingen, verdichtingsprojecten en de (her)aanleg van het openbaar domein of beheer van het eigen patrimonium om de vergroening van het bebouwde weefsel stelselmatig op te bouwen. Minstens bij grotere ruimtelijke ingrepen wordt nagegaan hoe deze kan bijdragen aan het versterken en verankeren van de lokale groenblauwe structuren.

Vlaanderen neemt een voorbeeldrol op binnen eigen infrastructuurprojecten, het beheer van het eigen patrimonium en de inrichting van de buitenruimte. Daarbij wordt ingezet op een zorgvuldige afweging tussen verharding en vergroening, met als uitgangspunt het beperken van verharding of zelfs ontharding en het maximaal versterken van groen. Alle entiteiten van de Vlaamse overheid in alle beleidssectoren passen dit principe toe. Het kan bijvoorbeeld gaan over weghalen van overbodige verharding bij heraanleg van gewestwegen, het verbreden en ecologisch beheer van bermen, het vergroenen van schoolsites binnen het Gemeenschapsonderwijs of van administratieve sites. Dit gebeurt evenwel steeds in samenhang met andere maatschappelijke doelstellingen, zoals mobiliteit, veiligheid, onderwijs, toegankelijkheid en het functioneren van de betrokken sites. Zo kan bijkomende verharding door de aanleg van afgescheiden fietspaden in functie van de verkeersveiligheid of de bijkomende aanleg van verharde speelplaats in functie van sterke groei van leerlingenaantallen zeker te verantwoorden zijn. Ook hier blijft het principe 'Vermijd – herbruik – beperk' belangrijk, alsook het vermijden van bijkomende versnipperingsknelpunten.

ACTIE: Opnemen van een voorbeeldrol als Vlaanderen in eigen infrastructuurprojecten, bij het beheer van het eigen patrimonium en bij de aanleg van het openbaar domein, door te streven naar een minimale verharding en maximale vergroening.

Wie: Entiteiten Vlaamse overheid

Bijzondere aandacht moet hierbij gaan naar het **behoud van oude en grote bomen**. Zij leveren een bovengemiddelde bijdrage aan de biodiversiteit en de bebouwde omgeving. Een dergelijke boom vervangen zou ook decennia duren om opnieuw een gelijkaardig niveau te bereiken. Daarnaast

vertegenwoordigen dergelijke bomen vaak ook een belangrijke landschappelijke, historische en culturele waarde als houtig erfgoed, en vormen ze een levend onderdeel van de identiteit van een plek.

Het kappen van grote bomen wordt zoveel mogelijk vermeden omwille van de grote impact op de leefkwaliteit en groenbeleving. Grote bomen hebben immers vaak een ruimere betekenis dan het perceel waarop ze staan: ze bepalen mee het groene karakter van de buurt en maken zo voor vele omwonenden deel uit van hun dagelijkse leefomgeving. Een uitbreiding van de huidig gekende boscompensatie voor naar grote solitaire bomen zou daarom onderzocht kunnen worden.

Daarnaast wordt de **bestaande regelgeving geëvalueerd en waar nodig gewijzigd**, zodat het behoud van hoogstammige bomen in de bebouwde omgeving beter wordt verankerd en kappingen tot het strikt noodzakelijke wordt beperkt.

ACTIE: Evaluatie & formuleren wijzigingen aan bestaande regelgeving met betrekking tot kappen en rooien van bomen binnen ruimtebeslag

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap Natuur en Bos, Agentschap Onroerend Erfgoed, Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten

Waardevol houtig erfgoed in de bebouwde omgeving versterkt de ruimtelijke kwaliteit, landschappelijke identiteit en leefbaarheid. Het is belangrijk dat eigenaars, kopers en initiatiefnemers tijdig weten welke houtige elementen waardevol zijn, zodat hiermee rekening kan worden gehouden bij beheer en ruimtelijke ontwikkelingen.

ACTIE: Vereenvoudigen van de bestaande methodiek voor de inventarisatie van houtig erfgoed, zodat efficiënt tot lokale vastgestelde lijsten kan worden gekomen.

Wie: Agentschap Onroerend Erfgoed (trekker) en gemeenten (trekker) i.s.m. Regionale Landschappen

Om het **hitte-eilandeffect in stedelijke kernen** te verminderen, is meer bewustwording nodig rond het belang van vergroening en ontharding van grote verharde oppervlakken zoals parkings, pleinen en straten. Materialen zoals asfalt en beton slaan veel warmte op en koelen 's nachts nauwelijks af, wat hittestress versterkt en door klimaatverandering steeds meer impact zal hebben op buurten en hun bewoners.

Naast structurele heraanleg kunnen ook kleinere, tijdelijke ingrepen al bijdragen, zoals extra plantvakken voor regenwater en de aanplant van bomen. Deze maatregelen zorgen voor verkoeling en verbeteren tegelijk de waterinfiltratie.

Om gemeenten te ondersteunen, ontwikkelt Vlaanderen een **gerichte hittescan** voor straten, pleinen, parkings en grote verharde oppervlakken. We integreren de hittescan in al bestaande tools zoals bijvoorbeeld de klimaatadaptatietools en het groenblauwpeil. Deze scan biedt ruimtelijk inzicht en helpt bepalen waar prioritair ingrepen nodig zijn, ook bij kantelmomenten zoals herinrichtingen. De scan reikt concrete maatregelen aan, zoals vergroening, ontharding, schaduwcreatie, aangepaste materiaalkeuze en het inzetten op water. Tegelijk stimuleert de hittescan een geïntegreerde aanpak.

waarbij koppelingen worden gelegd met waterbeheer, biodiversiteit en leefkwaliteit. Zo fungeert de scan als een informerend en activerend instrument dat ontwerpprocessen ondersteunt en de toepassing van klimaatadaptieve maatregelen bevordert.

ACTIE: Ontwikkelen van een hittescan voor straten, pleinen, parkings en andere grote verharde oppervlakken.

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap Natuur en Bos, Vlaamse Milieumaatschappij en Vereniging voor Steden en Gemeenten

We werken aan een algemene versterking van de biodiversiteit en kwaliteit van het bestaande en te ontwikkelen groen in de bebouwde omgeving. Hierbij gaat ook aandacht naar **private tuinen**, die door hun grote aandeel en spreiding, een belangrijke rol spelen. Ze bieden een aanzienlijk potentieel om de kwaliteit, samenhang en groenblauwe dooradering te versterken, die via te ontwikkelen instrumenten, zoals sensibilisering, begeleiding en gerichte stimuleringsmaatregelen actiever wordt aangesproken. Zeker in woonlinten, waar tuinen vaak dieper zijn, en bij tuinen langsheen waterlopen, is er een sterke ruimtelijke aansluiting met de open ruimte. Hier kunnen gerichte ingrepen en aangepast beheer bij uitstek een extra betekenisvolle bijdrage leveren aan de samenhang en kwaliteit van het groen.

Buiten de kernen voeren we een beleid dat inzet op het **verduurzamen van verspreide bebouwing, linten en verkavelingen en op het verminderen van de verhardingsgraad**. Deze gebieden vervullen een dubbele rol als woonomgeving én als overgangszone tussen bebouwde en onbebouwde ruimte, waardoor ze bijzondere kansen bieden voor biodiversiteit en landschappelijk herstel, onder meer via ecologische verbindingen en stapstenen.

ACTIE Ontwikkelen en implementeren van instrumenten ter versterking van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving.

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap Natuur en Bos

ACTIE Voeren van een stimulerend beleid met betrekking tot private tuinen

Wie: Departement Omgeving, provincies en gemeenten (trekker) i.s.m. Regionale Landschappen

ACTIE: Verduurzaming van ruimtebeslag buiten de kernen (verharding beperken, duurzaam waterbeheer stimuleren, kleine landschapselementen realiseren, bijkomende bebouwing beperken,...).

Wie: Departement Omgeving, Agentschap Landbouw en Zeevisserij, provincies, gemeenten, Agentschap Natuur en Bos, Agentschap Onroerend Erfgoed

Private percelen, gaande van grotere natuur- en landbouwgronden tot landgoederen, vormen een belangrijk onderdeel van de ruimtelijke structuur in Vlaanderen en spelen een cruciale rol in de versterking van het groenblauw netwerk. Vlaanderen wil het speelveld verbeteren voor **private grondeigenaars** om op vrijwillige basis ingrepen te realiseren die bijdragen aan de versterking van groen en biodiversiteit. We willen - analoog aan het Engels instrument 'Whole Estate Plan' - het actief

Dit gebeurt in samenwerking met middenveldorganisaties zoals Landelijk Vlaanderen, onder meer door administratieve drempels te verlagen, gerichte technische ondersteuning aan te bieden en de rol van private eigenaars binnen gebiedsgerichte aanpakken te versterken. Vlaanderen zet daarbij in op een domeingerichte aanpak, waarbij eigenaars ondersteund worden om doelstellingen rond groen en biodiversiteit te vertalen naar een samenhangende langetermijnvisie voor de inrichting, het beheer en de ontwikkeling van hun eigendom.

Om het risico op oncontroleerbare natuurbranden in de toekomst te verkleinen, wordt ingezet op preventie, paraatheid, snelle detectie, snelle interventie en kennisopbouw. De ruimtelijke component situeert zich in preventie en paraatheid. Dat betekent bijvoorbeeld het herstel van natte natuur waar mogelijk, verderzetten van de omvorming van naaldbos naar minder brandgevoelige loofbossen, het compartimenteren van grote gebieden met brandgangen en natte zones, het verhogen van de bereikbaarheid van moeilijk toegankelijke en brandgevoelige gebieden en het voorzien van voldoende toegang tot bluswater.

3.3.1.2 Het actief plannen en herontwikkelen: visieontwikkeling met gezamenlijke doelstellingen en formuleren van programma

We gaan uit van **twee Vlaamse centrale doelstellingen**, die provincies (i.f.v. V-FEN) en gemeenten verder vertalen naar hun grondgebied:

- pagina 34 van 40

Daarom zet Vlaanderen blijvend in op het versterken van de kennisbasis en het verbeteren van de beschikbare data, onder meer door deze aan te vullen met lokale informatie en inzichten uit burgerwetenschap. Dit gebeurt op Vlaams niveau, zodat deze inspanningen uniform en efficiënt kunnen worden uitgevoerd en gemeenten niet elk afzonderlijk dezelfde analyses moeten ontwikkelen. Op die manier beschikken alle gemeenten over een consistente en bruikbare basis om hun beleid rond vergroening gericht vorm te geven en op elkaar af te stemmen.

ACTIE Vlaanderen versterkt en ontsluit data, kennis en instrumenten over groen, toegankelijkheid en biodiversiteit in het bebouwde weefsel, zodat provincies en gemeentengerichte prioriteiten kunnen bepalen en hun beleid onderbouwd vormgeven.
Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Digitaal Vlaanderen, Agentschap Natuur en Bos, INBO, Statistiek Vlaanderen en Provincies in Cijfers

Bij **gewestelijke planningsinitiatieven neemt Vlaanderen vergroening en ontharding ook expliciet** mee als ontwerp- en afwegingsprincipes, in functie van de realisatie van de Vlaamse doelstellingen voor groenblauwe dooradering in de bebouwde omgeving. Hierbij vormt het behoud van bestaande groenelementen het uitgangspunt, en worden eventuele ingrepen gemotiveerd in functie van het globale project en de beoogde maatschappelijke impact. In elk GRUP wordt geëxpliciteerd hoe het plan bijdraagt aan de realisatie van de Vlaamse doelstellingen rond groenblauwe dooradering in de bebouwde omgeving

ACTIE: Bij nieuwe gewestelijke planinitiatieven (RUPs) in bebouwde omgevingen is het voorzien van structureel en kwalitatief groen (bijdragen aan verkoeling, connectie met de open ruimte, ...) en het beperken of verminderen van verharding een onderdeel van de maatschappelijke opgave in het plangebied.

Wie: Departement Omgeving

Vlaanderen heeft vandaag verschillende stimulerende programma's en subsidietrajecten voor de realisatie van groenblauwe dooradering. Deze initiatieven worden in de toekomst sterker op elkaar afgestemd en waar mogelijk gebundeld, zodat ze gericht inzetten op de realisatie op het terrein, beter aansluiten bij de doelstellingen en de administratieve last voor provincies en gemeenten verminderen. Tegelijk blijft Vlaanderen inzetten op het delen van kennis en ervaringen uit projecten in samenwerking met diverse partners.

3.3.2 Ecosysteemdiensten als kans voor land(schaps)bouwers

Landbouwers spelen een **sleutelrol als landschapsbouwer** in het behouden van de landbouwlandschappen en het verhogen van de veerkracht van de open ruimte door het herstellen en versterken van de sponsfunctie en de natuurwaarden van het landschap, o.a. via fijnmazige groenblauwe dooradering, ecologische verbindingen, bufferstroken, agroforestry, perceelsranden, houtkanten en andere kleine landschapselementen (KLE). Deze kunnen ook bijdragen aan de grondstoffenproductie (hout) en zo ten dienste staan van een weerbare regio.

Zulke **groenblauwe maatregelen** leveren een **meerwaarde voor landbouwers** zoals natuurlijke plaagregulatie, bestuiving, erosiebestrijding, minder droogtestress en minder wateroverlast, die

bijdragen aan de continuïteit van voedsel- en grondstoffenproductie op lange termijn. Daarnaast bieden ze ook **voordelen voor de omgeving** zoals het verhogen van de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit van de open ruimte, het verbeteren van de klimaatbestendigheid, het versterken van de infiltratie en waterberging, en het ondersteunen van de biodiversiteit.

Regionale Landschappen kunnen landbouwers ondersteunen bij de ontwikkeling van natuurgebaseerde oplossingen en ecosysteemdiensten.

3.3.2.1 Stimulansen voor het leveren van ecosysteemdiensten als onderdeel van nieuwe verdienmodellen voor de landschapsbouwers

De samenhang van vergoedingen, bij voorkeur in de vorm van een verdienmodel in relatie tot de vermarkting van producten, en andere stimulansen voor de levering van ecosysteemdiensten vanuit klimaat (koolstof), natuur en waterdiensten biedt **perspectief** aan landbouwers of andere terreinbeheerders op nieuwe verdienmodellen, waarbij landbouwers, bedrijven, particulieren of andere beheerders verder gaan dan de vigerende wetgeving of de gangbare bedrijfsvoering waarbij ook al aandacht is voor het leveren van een basis aan ecosysteemdiensten.

Vanuit het **ruimtelijk beleid** kunnen we stimulerend en **faciliterend** optreden door bijvoorbeeld experimenteerruimtes voor nieuwe technieken of praktijken te voorzien, door het mogelijk te maken dat nieuwe ideeën op het bedrijf kunnen worden getest of door aan te geven op welke locatie welke activiteiten en functies wenselijk zijn als basis om deze gebiedsgericht financieel te stimuleren. Op die manier bieden we handvatten om het subsidiebeleid of andere financieringsmechanismen gebiedsgericht te differentiëren. Dit doen we in combinatie met het handhaven en opvolgen van de naleving van regelgeving die ontworpen is om bestaande ecosystemen te beschermen.

Voor landbouwers kan dit neerkomen op **het actief opnemen** van landschapsbeheer (bv. aanplanten van KLE's, het stroomopwaarts vasthouden van water, ...) of het vrijwillig uitvoeren van bepaalde werkzaamheden (bv. aangepast maaibeheer). We laten ons daarbij inspireren door de CICES-lijst van ecosysteemdiensten, zoals die is opgemaakt door het European Environment Agency en vijfjaarlijks wordt geactualiseerd. Om het potentieel van groenblauwe diensten optimaal te benutten, kan een gebiedsgerichte aanpak wenselijk zijn die samenwerking tussen (landbouw)bedrijven stimuleert en die collectieve financiering mogelijk maakt. In lokale gebiedscoalities, zoals de lokale Blue Deals zou dit verder vorm kunnen krijgen.

ACTIE Stimuleren van het leveren van ecosysteemdiensten als onderdeel van nieuwe verdienmodellen voor de landschapbouwers

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Vlaamse Landmaatschappij, Agentschap Natuur en Bos, Agentschap Landbouw en Zeevisserij, Agentschap Onroerend Erfgoed, provincies, gemeenten, ...

3.3.2.2 Nieuwe vorm van beheerplannen voor meer flexibiliteit

Dat nieuw beheerplan zou kunnen functioneren als een **langdurige overeenkomst** tussen de aanvrager (landbouwer, lokaal bestuur, bedrijf of particulier) en het natuur- en omgevingsbeleid. Daarbij ondersteunt het natuurbehoud en -ontwikkeling binnen verschillende gebieden, maar biedt het tegelijk de rechtszekerheid en flexibiliteit die nodig is om natuurelementen structureel in de omgeving te integreren. Het beheerplan vertrekt van het concept van het natuurbeheerplan, aangepast aan de context, met doelen op het vlak van zowel natuur als andere activiteiten.

Een beheerplan moet het mogelijk maken om tijdelijke **natuur** toe te laten. Een concept waarbij derden (vrijwillig) natuurwinsten creëren zonder dat deze hen later in de omgeving of bedrijfsvoering beperken. Dit biedt een nieuw evenwicht tussen natuurontwikkeling en bedrijfscontinuïteit, waarbij het beheerplan bijdraagt aan de groenblauwe dooradering van het landschap.

ACTIE Onderzoeken van het concept en statuut van tijdelijke natuur.
Wie: Agentschap voor Natuur en Bos (trekker) i.s.m. Agentschap Landbouw en Zeevisserij

We ondersteunen een versnelling van de realisatie van groenblauwe infrastructuur door vlottere regelgeving, verminderde administratieve lasten, meer flexibiliteit, versterkte begeleiding en beter op elkaar afstemmen van processen. Hierbij worden volgende pistes verder onderzocht en vervolgens geïmplementeerd:

- pagina 38 van 40

vlot vergund kunnen worden. Het principe van bestemmingsneutraliteit wordt hiervoor verder onderzocht en verfijnd.

- We onderzoeken welke opportuniteiten een **strategisch plan-MER** kan bieden om projecten te versnellen, welke lessen we kunnen leren uit de Europese richtlijnen inzake hernieuwbare energie en of de MER-procedure voor plannen of projecten die het verbeteren van het milieu als uitgangspunt hebben niet eenvoudiger kan.
- Uitwerken en ruimer inzetbaar maken van het instrument zelfrealisatie zodat dit sterker en kostenefficiënter kan bijdragen aan de realisatie van de natuurdoelen.

ACTIE Vertrekkende van de juridische analyse van de CIW rond hydrologisch herstel, werken we systematisch deze knelpunten weg om te komen tot verminderde administratieve lasten, versterkte begeleiding, betere afstemming van processen en meer flexibiliteit.

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Agentschap voor Natuur en Bos, Agentschap Landbouw en Zeevisserij en Vlaamse Landmaatschappij

4 OVERZICHT VAN ACTIES

4.1 TRANSFORMATIE VAN HET BESTAANDE RUIMTEBESLAG

Actie	Trekker(s)	Betrokkenen
Aan te vullen nadat teksten definitief zijn.	idem	idem

4.2 TERUGDRINGEN BIJKOMEND RUIMTEBESLAG

Actie	Trekker(s)	Betrokkenen
Aan te vullen nadat teksten definitief zijn.	idem	idem

4.3 TRANSFORMATIE VAN DE OPEN RUIMTE

Actie	Trekker(s)	Betrokkenen
Aan te vullen nadat teksten definitief zijn.	idem	idem